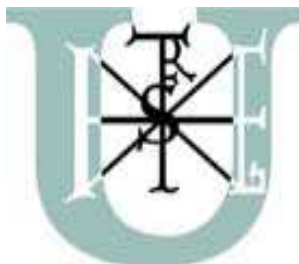

SZENT ISTVÁN EGYETEM

Gödöllő

**GAZDÁLKODÁS- ÉS SZERVEZÉSTUDOMÁNYOK DOKTORI
ISKOLA**

**AZ AGRÁR-FELSŐOKTATÁS HELYZETE – JELLEMZŐ
TENDENCIÁK ÉS KIHÍVÁSOK**

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS

TÉZISEI

Készítette:

Hernecky Andrea

Gödöllő

2011.

A doktori iskola

megnevezése: Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola

tudományága: Gazdálkodás- és Szervezéstudományok

vezetője: Dr. Szűcs István

**intézetigazgató, egyetemi tanár
a közgazdaságtudomány doktora,
SZIE Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar
Gazdaságelemzési Módszertani Intézet**

témavezető: Dr. habil Magda Róbert

**egyetemi docens,
tanszékvezető
Károly Róbert Főiskola**

.....

Az iskolavezető jóváhagyása

.....

A témavezető jóváhagyása

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	4
ANYAG ÉS MÓDSZER	6
A KUTATÁSI EREDMÉNYEK BEMUTATÁSA	8
ÚJ ÉS ÚJSZERŰ KUTATÁSI EREDMÉNYEK.....	17
PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE.....	22

BEVEZETÉS

Kutatási témám megválasztásánál meghatározó volt, hogy meggyőződésem és a Károly Róbert Főiskolán szerzett oktatói tapasztalataim alapján fontosnak tartom a vidék humán erőforrásának és ehhez kapcsolódva, az agrár-felsőoktatásnak a piaci kihívásokhoz igazodó fejlesztését. Ebben kiemelt szerep hárul a vidéki felsőoktatási intézményekre.

A téma azért is fontos a vidéki főiskolák számára, mert már 2004 óta megfigyelhető a hallgatói létszám csökkenése, mely a demográfiai előrejelzések szerint tovább folytatódik. A kedvezőtlen demográfiai folyamatok, és a jelenlegi felvételi rendszer következtében a felsőoktatást egyre inkább az jellemzi, hogy a budapesti és a nagyobb városokban található intézmények „elszívó hatása” fokozottan érvényesül. A vidéki főiskolák fennmaradása, versenyképességük javítása csak úgy lehetséges, ha oktatási programjukat, módszereiket folyamatosan képesek a munkaerő-piaci igényekhez alakítani.

A kutatás célkitűzése

A kutatás elsődleges célja, hogy gazdaságelemzési módszerek segítségével vizsgálja az agrár-felsőoktatás versenyképességét. Közvetett célom, hogy az általam végzett kutatás kiindulópontja lehessen olyan munkaerőpiaci elemzéseknek, amelyek a felsőoktatás minőségének javításán keresztül a hatékonyabb humán erőforrás-gazdálkodást segítik elő.

A vizsgálatok eredményeképpen meghatározható azon ismeretek és kompetenciák köre, amelyek elengedhetetlenek a friss diplomások munkaerőpiaci versenyképességének javítása szempontjából. Az elemzések lehetővé teszik olyan új, kompetencia alapú tananyagok és oktatási modell felállítását a munkáltatói oldal bevonásával, amelyek a jelenleginél rugalmasabban képesek reagálni a munkaerőpiac kihívásaira.

Fontosnak tartom olyan javaslatok megfogalmazását, amelyek nem kizárólag az agrár-felsőoktatás versenyképességét növelhetik.

A kutatás során kiemelt céljaim az alábbiak voltak:

- Kiemelt célként fogalmaztam meg a vizsgálatok elvégzéséhez szükséges hazai és nemzetközi irodalom átfogó elemzését, melynek segítségével bemutatom a magyar agrár-felsőoktatás számára is fontos nemzetközi trendeket.
- Célként fogalmaztam meg a jelenleg a BSc-képzés keretein belül

tanulók munka-erőpiaci elvárásainak bemutatását. A kétszintű képzés tapasztalatairól még nem áll rendelkezésre elegendő munkaerő-piaci visszajelzés, ugyanakkor a hosszabb távú javaslatok megfogalmazásához az új képzési forma elemzése nélkülözhetetlen.

A fenti célkitűzésekhez kapcsolódó alapfeltevéseim a következők:

- H1:** Az agrár-felsőoktatás rendkívül fontos a magyar komparatív előnyök megfelelő kihasználása szempontjából. Magyarország versenyképességének javítása, a gazdasági válságból való kilábalás érdekében elengedhetetlen a korszerű agrár-felsőoktatás.
- H2:** Az agrár-felsőoktatásból kikerülő friss diplomások nem a mezőgazdaságban helyezkednek el, így ma jelentős tudásbázis hiányzik ebből az ágazatból.
- H3:** Az agrár-felsőoktatási tananyag tartalmi összetétele és az oktatási módszerek nem igazodnak a munkaerőpiac elvárásaihoz, a szakmai felkészültség mellett kiemelkedően fontosak az ún. „soft” kompetenciák, melyeket a felsőoktatás nem kellő mértékben fejleszt.
- H4:** Az új, kétszintű képzési rendszerben nem határolódik el egyértelműen az alapképzés és a mesterképzés cél és követelményrendszere. Ez különösen hátrányos az agrár-felsőoktatásban, mert a BSc nem kellőképpen gyakorlatorientált.
- H5:** Az oktatási intézmények és a gazdálkodó szervezetek kapcsolata felszínes, ezáltal az agrárszakos hallgatók gyakorlati felkészültsége hiányos. Ez rontja a hallgatók végzés utáni elhelyezkedési esélyeit, és negatív hatással van az agrárium versenyképességére is.
- H6:** Az idegen nyelvek ismerete a munkaerő-piaci versenyképesség szempontjából elengedhetetlen az agrár-felsőoktatásban részt vevő hallgatók számára is. A pályakezdők nem rendelkeznek megfelelő nyelvtudással, ez akadályozza az agrár-felsőoktatásban tanulók külföldi programokba való bekapcsolódását.

ANYAG ÉS MÓDSZER

Szekunderkutatás

A hazai és külföldi szakirodalom elemző feldolgozása során különös hangsúlyt fektettem az oktatás gazdasági, ezen belül munkaerő-piaci szerepével foglalkozó művek tanulmányozására. Fontos szakirodalmi háttérnek tekintettem az agrárium emberi erőforrásának biztosításával és a vidékfejlesztéssel kapcsolatos szakkönyveket. A szakirodalmi kutatások során a fent említettek mellett a hazai és a nemzetközi szakcikkek, konferencia-anyagok és egyéb publikációk tanulmányozását valamint összehasonlító elemzését végeztem el.

Primerkutatás

A vizsgálathoz szükséges információgyűjtést kérdőíves felmérés és mélyinterjúk segítségével végeztem.

Primerkutatásomat a Károly Róbert Főiskolán, a Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatalokban valamint a gyöngyösi kistérségben tevékenykedő mezőgazdasági vállalkozások körében végeztem. A kutatás elsősorban az agrároktatásra terjedt ki ezért a vizsgálat bázisát a hallgatói kérdőívek értékelése alkotta.

A 2004 és 2009 között végzett hallgatók körében végzett adatgyűjtés mellett a munkáltatók és oktatók lekérdezését azért tartottam szükségesnek, mert a több forrásból gyűjtött adatok a vélemények jobb összevetését, ezáltal megalapozottabb következtetéseket tettek lehetővé.

A primerkutatás módszereinek bemutatása

Egyváltozós módszerek

Az egyváltozós elemzések keretén belül az alábbi számításokat végeztem:

- Megoszlások
- Átlag
- Szórás

Többváltozós módszerek

A kvantitatív kutatás során alkalmazott többváltozós elemzési módszerek közül elsősorban nemparaméteres próbákat alkalmaztam. A nemparaméteres próbáknak egy speciális csoportját képezik a rangsoroláson alapuló módszerek. Hipotéziseim vizsgálatához ezek a módszerek bizonyultak legalkalmasabbnak. A rangsoroláson alapuló módszerek közül az alábbi módszereket alkalmaztam.

- Mann-Whitney próba (Wilcoxon féle rang-összeg próba)
- A Kruskal –Wallis próba
- Kolmogorov-Smirnov teszt
- Spearman-féle korreláció
- Kanonikus korreláció vizsgálat

A KUTATÁSI EREDMÉNYEK BEMUTATÁSA

Végzett hallgatók az agrár-felsőoktatásról

Primerkutatásom bázisát a 2004 és 2009 között a Károly Róbert Főiskolán, agrárképzési területen végzett hallgatók véleménye képezte. Fontosnak tartottam a főiskolai képzésben és az alapképzésben végzettek véleményének összevetését.

A tanulás feltételeinek értékelése

Feltételeztem, hogy különbség van a két képzési rendszerben végzettek véleménye között.

Hipotézisem indoklásához az előző fejezetben ismertetett két független mintás Kolmogorov-Smirnov tesztet alkalmaztam.

1. táblázat: Különbségvizsgálat Kolmogorov-Smirnov próbával

		A tananyag tartalmi összetétele	A tananyag elsajátíthatósága (időben)	Tananyag elmélyítésének a lehetősége	Elméleti és gyakorlati ismeretek összhangja	Tananyag korszerűsége	A feladolgózási gyakorlatközpontúsága
Most Extreme Differences	Absolute	0,063	0,155	0,143	0,174	0,076	0,051
	Positive	0,026	0,155	0,143	0,174	0,076	0,043
	Negative	-0,063	-0,012	-0,041	-0,031	-0,051	-0,051
Kolmogorov-Smirnov Z		0,442	1,095	1,005	1,228	0,533	0,362
Asymp. Sig. (2-tailed)		0,990	0,182	0,264	0,098	0,939	0,999
		Tudományos módszerek elsajátítása	Szövegi prezentációk lehetősége	A szakmához szükséges idegen nyelvi ismeret megszerzésének lehetősége	Szakmai munkára való felkészítés	A könyvtári állományok korszerűsége	Elektronikus kommunikációs eszközök használata az oktatásban
Most Extreme Differences	Absolute	0,205	0,163	0,142	0,108	0,105	0,278
	Positive	0,031	0,163	0,142	0,010	0,105	0,278
	Negative	-0,205	-0,082	-0,051	-0,108	-0,041	0,000
Kolmogorov-Smirnov Z		1,446	1,146	1,001	0,764	0,741	1,959
Asymp. Sig. (2-tailed)		0,031	0,144	0,269	0,603	0,642	0,001

Forrás: saját számítás

Szignifikáns különbségnek tekinthető az a különbség, amely 0,1 alatti értéket mutat. A táblázatból látható, hogy **szignifikáns különbség mutatkozik a tananyag elsajátíthatósága tekintetében**. Ha a két csoport átlageredményeit összevetjük, akkor az látszik, hogy az 1-10-ig terjedő értékelő skálán az alapképzésben végzettek rosszabbnak ítélik a tananyag időbeni elsajátíthatóságát, mint a főiskolai képzésben végzettek. Véleményem szerint **az új képzési rendszerben a képzési idő ugyan lerövidült, a tananyag azonban nem**. Ebből adódóan a korábban 8 félévre tervezett tananyagot 6 félév alatt kell elsajátítani az alapképzésben tanuló hallgatóknak. A rövidebb képzési idő a tananyag elmélyítésére ilyen formában nem ad lehetőséget.

Fontos **az elmélet és gyakorlat összhangjának értékelése**. Ebben az esetben is szignifikáns különbség mutatkozik a korábbi és az új képzési rendszerben végzettek véleménye között. Az eltérés az előzőekhez hasonlóan itt is a korábbi képzési rendszerben végzettek pozitívabb megítélését mutatja. A véleménykülönbség oka ez esetben is **a rövidebb képzési idő, hiszen az elméleti tananyag koncentrálttsága miatt a gyakorlatok sem minden esetben töltik be a szerepüket**.

Az alapképzésben végzettek pozitívabban ítélték meg a tudományos módszerek elsajátításának lehetőségét és a szakmai munkára való felkészítést.

Elgondolkodtató ugyanakkor, hogy éppen az alapképzésben végzettek értékelték **rosszabbnak az elektronikus kommunikációs eszközök használatát**. A negatív megítélés magyarázata megítélésem szerint abban van, hogy az utóbbi idők komoly infrastrukturális beruházásai ellenére **az oktatói munkában még mindig alacsony szerep jut a korszerű info-kommunikációs eszközök használatának**. A helyzet javítása érdekében fontos lenne az oktatók ilyen irányú továbbképzése.

Az oktatási célok és követelmények értékelése

Az oktatási célok és követelmények közötti kapcsolat vizsgálatához értékelő skálát használtam. A korábbi képzési rendszerben végzettek válaszait itt is csoportosítottam aszerint, hogy a válaszadó a tanulmányai alatt rendelkezett-e folyamatos munkaviszonnal, vagy sem.

A folyamatos munkaviszonnal rendelkezők általában pozitívabban értékelték az oktatási célokra és követelményekre vonatkozó kérdéseket. Egyedül az aktív hallgatói részvételt ítélték meg valamivel negatívabban. Ez azzal magyarázható, hogy a folyamatos munkaviszonnal rendelkezők rendszerint levelező, vagy távoktatási tagozaton szereztek diplomájukat, amelynek keretében kevesebb időt töltenek az órákon.

Az oktatási célok vizsgálatánál korrelációs vizsgálatot is végeztem. Ennek keretében azt vizsgáltam, hogy a kérdéscsoporton belül az egyes kérdésekre adott válaszok összefüggnek-e egymással.

2. táblázat **Korrelációs vizsgálat Spearman korrelációs együtthatókkal**

		A tanulmányi és vizsgakövetelmények pontosan meghatározottak	Az előadások és gyakorlatok összhangban vannak	Lehetőség van szakon belüli specializációra	A képzési, oktatási célok a hallgatók számára egyértelműek	A tananyag tartalma megfelel a munkaerőpiaci elvárásoknak	A hallgatók aktívan bekapcsolódhatnak kutatási/gyakorlati projekteibe
A tanulmányi és vizsgakövetelmények pontosan meghatározottak	Correlation Coefficient	1,000	,378(**)	0,130	,485(**)	,291(**)	0,071
	Sig. (2-tailed)		0,000	0,197	0,000	0,003	0,483
	N	100	100	100	100	100	100
Az előadások és gyakorlatok összhangban vannak	Correlation Coefficient	,378(**)	1,000	,339(**)	,577(**)	,547(**)	,366(**)
	Sig. (2-tailed)	0,000		0,001	0,000	0,000	0,000
	N	100	100	100	100	100	100
Lehetőség van szakon belüli specializációra	Correlation Coefficient	0,130	,339(**)	1,000	,415(**)	,294(**)	,357(**)
	Sig. (2-tailed)	0,197	0,001		0,000	0,003	0,000
	N	100	100	100	100	100	100
A képzési, oktatási célok a hallgatók számára egyértelműek	Correlation Coefficient	,485(**)	,577(**)	,415(**)	1,000	,708(**)	,262(**)
	Sig. (2-tailed)	0,000	0,000	0,000		0,000	0,008
	N	100	100	100	100	100	100
A tananyag tartalma megfelel a munkaerőpiaci elvárásoknak	Correlation Coefficient	,291(**)	,547(**)	,294(**)	,708(**)	1,000	,378(**)
	Sig. (2-tailed)	0,003	0,000	0,003	0,000		0,000
	N	100	100	100	100	100	100
A hallgatók aktívan bekapcsolódhatnak kutatási/gyakorlati projekteibe	Correlation Coefficient	0,071	,366(**)	,357(**)	,262(**)	,378(**)	1,000
	Sig. (2-tailed)	0,483	0,000	0,000	0,008	0,000	
	N	100	100	100	100	100	100

Forrás: saját kutatás, 2010.

Az idegen nyelv oktatásának értékelése

A kutatás során vizsgáltam az idegen nyelv oktatásának szerepét, illetve a nyelvoktatás fontosságát és minőségét.

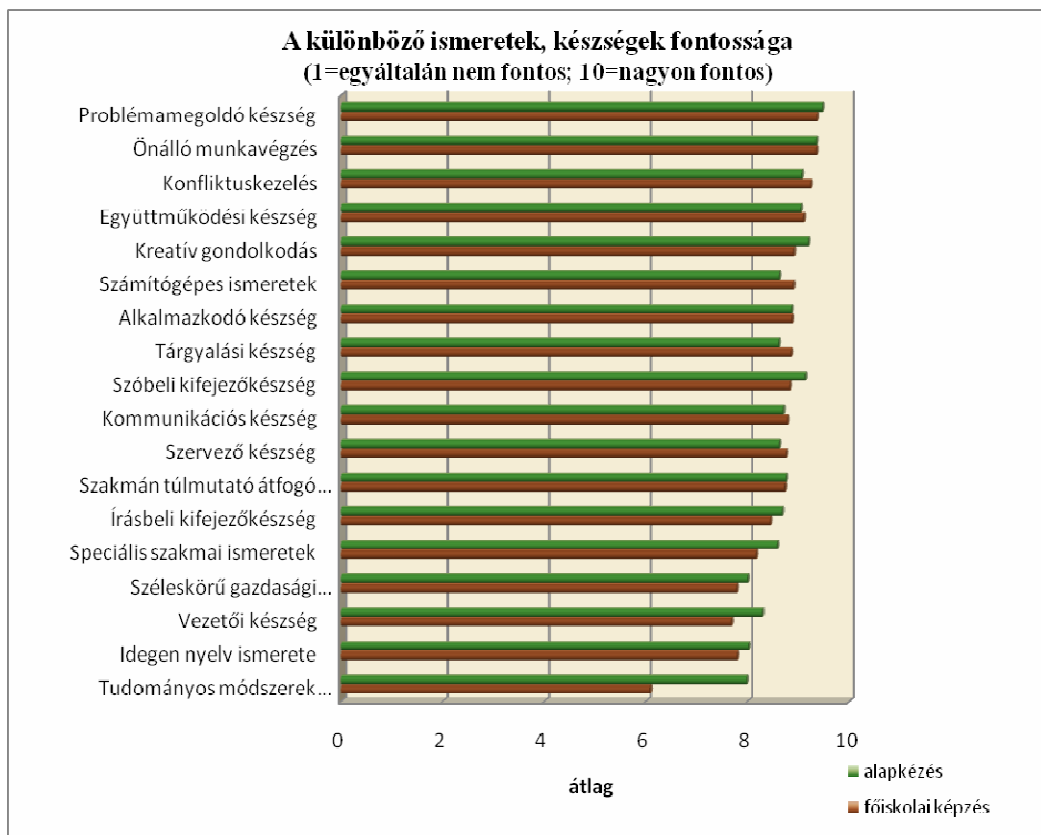
A külföldi ösztöndíjprogramokban való részvétel elengedhetetlen feltétele a használható nyelvtudás, és a munkáltatók is egyre fontosabbnak tartják a pályakezdők nyelvismeretét.

A két képzési rendszerben végzett hallgatók véleményét összehasonlítottam, feltételezve, hogy eltérés van a két válaszadói csoport véleménye között.

Figyelmet érdemel, hogy **az idegen nyelv oktatását valamennyi válaszadó fontosnak tartotta függetlenül a képzési rendszertől és attól, hogy a válaszadó rendelkezett-e munkaviszonnyal tanulmányai mellet, vagy sem.** Mindkét képzési rendszerben végzett hallgatók a képzési rendszertől függetlenül fontosnak ítélik a magas óraszámot, a kommunikáció központú oktatást és a nyelvvizsga fontosságát. A legjelentősebb eltérés a szaknyelv oktatásának megítélésében volt.

A különböző ismeretek, készségek fontossága a munkaerőpiacon

A kérdőívben 18 olyan ismeretet és készséget soroltam fel, amelyek megítélésem szerint fontosak a munkaerőpiacon. A kapott válaszokat a két képzési rendszerre külön-külön és egybe vetve is értékeltem.

1. ábra

Forrás: saját kutatás, 2010

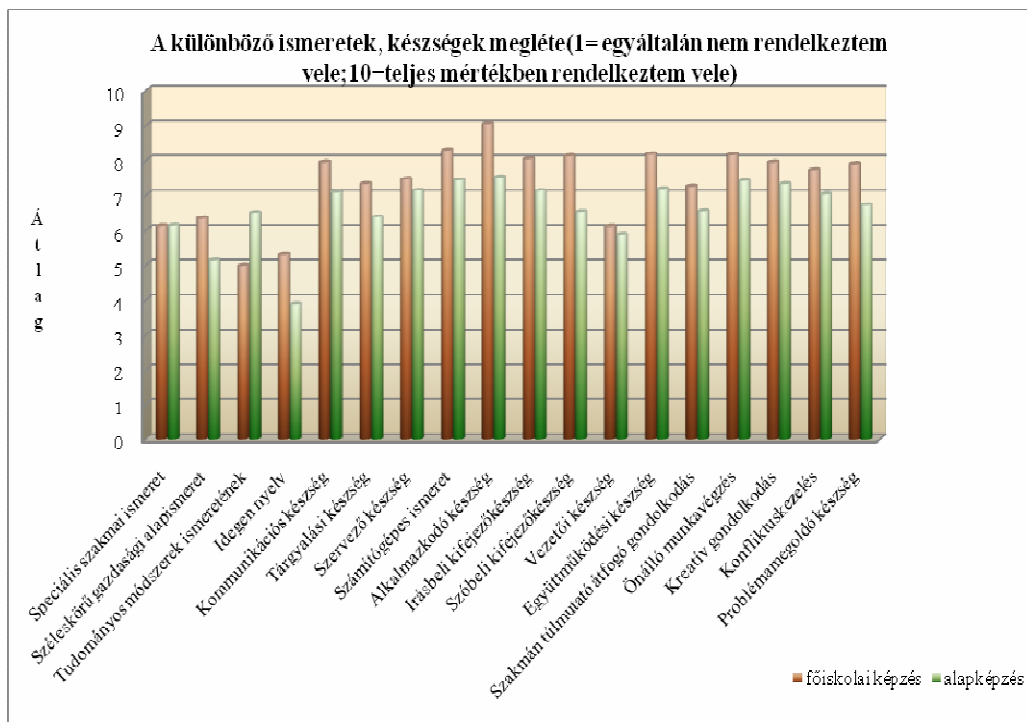
Az 1. ábrából megállapítható, hogy a **két képzési rendszerben végzett hallgatók válaszainak átlaga között a legtöbb esetben kicsi az eltérés.** A főiskolai képzésben végzettek kevésbé ítélték fontosnak a tudományos

módszerek és az idegen nyelv ismeretét, a vezetői készséget, a speciális szakmai ismereteket a széleskörű gazdasági ismereteket és a szóbeli kifejezőkészséget.

Az alapképzésben végzettek, kisebb eltéréssel, de kevésbé tartották fontosnak a szervező és tárgyalási készséget, a számítógépes ismereteket és a konfliktuskezelést. Az átlagok azonban nem tükrözik a vélemények szórását, ezért a különbségek bizonyítására Kruskal-Wallis tesztet végeztem.

Az ismeretek, készségek fontossága mellett arra is kitértem a kutatásom során, hogy saját megítélésük szerint milyen mértékben rendelkeznek a friss diplomás agrárszakemberek a fenti ismeretekkel, készségekkel.

A főiskolai képzésben végzettek – saját önértékelésük szerint – nagyobb mértékben rendelkeztek a munkaerőpiacon szükséges ismeretekkel, készségekkel, mint az alapképzésben végzettek.

2. ábra
 Forrás: saját kutatás, 2010.

A tanulmányok értékelése

Összefüggést feltételeztem a különböző készségek megléte és a munkaerőpiaci érvényesülés között. (kérdőív 1.12 és 1.14 kérdések) Úgy vélem, hogy azok a válaszadók ítélték sikeresnek munkaerőpiaci helyzetüket, akik a diploma megszerzésekor megfelelő mértékben rendelkeztek az 1.12. kérdésnél felsorolt készségekkel.

A vizsgálatból megállapítható, hogy **a tanulmányok sikeressége és a végzéskor meglévő készségek csak korlátozott mértékben függnek össze.** A korreláció vizsgálat alapján **összefüggés bizonyítható a későbbi karrier és a problémamegoldó és szervezőkészség, az önálló munkavégzés, az írásbeli kifejezőkészség között.** Ez az eredmény is alátámasztja, hogy a munkaerő-piaci érvényesülés szempontjából fontos a fent említett készségek fejlesztése.

A szakmai gyakorlat szerepe

E kérdést a megkérdezettek válaszai alapján több szempontból vizsgáltam. A korábbi képzési rendszerben végzettek válaszait két csoportban értékeltem aszerint, hogy a válaszadó a tanulmányai alatt rendelkezett-e folyamatos munkaviszonnal vagy sem.

A vizsgálatok kimutatták, hogy **azok, akik a felsőfokú tanulmányaik alatt folyamatos munkaviszonnal rendelkeztek, szakmához kapcsolódó feladatokat kaptak és gyakorlatuk hozzájárult ahhoz, hogy megfelelő munkát találjanak.** Akiknek nem volt folyamatos munkaviszonya a felsőfokú tanulmányok alatt, azok esetében jellemzőbb volt az a sajnálatos tendencia, hogy a gyakornokok nem kaptak konkrét feladatot a szakmai gyakorlat során.

A válaszok kiértékelése alapján megállapítást nyert, hogy az alapképzésben végzettek esetében a gyakorlat nagyobb mértékben segítette az elhelyezkedést, mint a főiskolai képzésben végzettek esetében. Meg kell azonban jegyezni, hogy a korábban végzettek között sok olyan diplomás van, akik nem mezőgazdasági területen dolgoznak, tehát az ő válaszaikat nyilvánvalóan ez a körülmény határozta meg.

A munkaerő-piaci érvényesülés szempontjából fontos ismeretek

Mindkét képzési rendszerben egyaránt fontosnak ítélt az idegen nyelvek ismerete. Hasonlóan egységes a két képzési rendszerben végzettek véleménye **a marketing** ismeretek tekintetében.

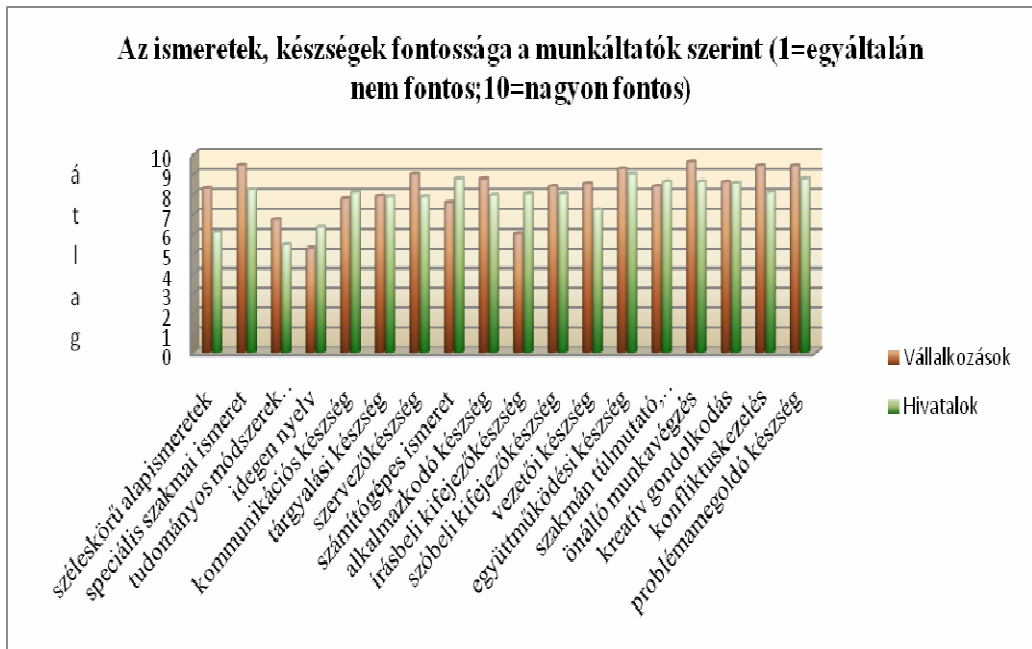
Ugyanakkor lényegesen kevesebbszer jelölték a válaszadók fontosnak a marketing ismereteket, mint az idegen nyelveket. A főiskolai képzésben diplomát szerzett agrárszakemberek fontosabbnak ítélték a jogi ismereteket valamint a pénzügyi és számviteli ismereteket, mint az alapképzésben végzetek. Figyelemre méltó, hogy a bolognai rendszerben végzetek sokkal fontosabbnak tartották a **közgazdasági ismereteket**, mint a hagyományos képzési rendszerben végzetek.

A két csoport válaszainak különbségét Mann-Withney próbával bizonyítottam.

Munkáltatók véleménye az agrár-felsőoktatásról

A munkáltatói mintában a Mezőgazdasági és Szakigazgatási Hivatalok közül 14, illetve, 36 különböző mezőgazdasági tevékenységet folytató vállalkozás szerepelt. Nagyságát tekintve a minta nem tekinthető reprezentatívnak, de fontosnak tartottam a munkáltatók véleményét a kutatási eredmények igazolása szempontjából.

A vállalkozások számára **a legfontosabb az önálló munkavégzés, a problémamegoldó és együttműködési készség, valamint a széleskörű alapismeretek és a konfliktuskezelés.** Ugyanakkor alacsony értékeket kapott az idegen nyelv, a tudományos módszerek ismerete, és az írásbeli kifejező készség. **Az idegen nyelveket azért nem tekintik a vállalkozások fontosnak,** mert napi tevékenységük során nem kerülnek kapcsolatba külföldi partnerekkel, és nem is tartanak rá igényt. A tudományos módszerek esetében megállapítható, hogy az általam megkérdezett mezőgazdasági vállalkozások nem alkalmazzák a legújabb tudományos módszereket. Ez a sajnálatos tény összefüggésbe hozható a szakképzettség problémájával, melyet az előzőekben kifejtettem. A különböző pályázatok, írásos dokumentációk elkészítéséhez a mezőgazdasági vállalkozások többnyire külső segítséget vesznek igénybe, így az írásbeli kifejezőkészség a munkavégzés során nem fontos számukra.

3. ábra
 Forrás: saját kutatás, 2010.

Az oktatók az agrár-felsőoktatásról

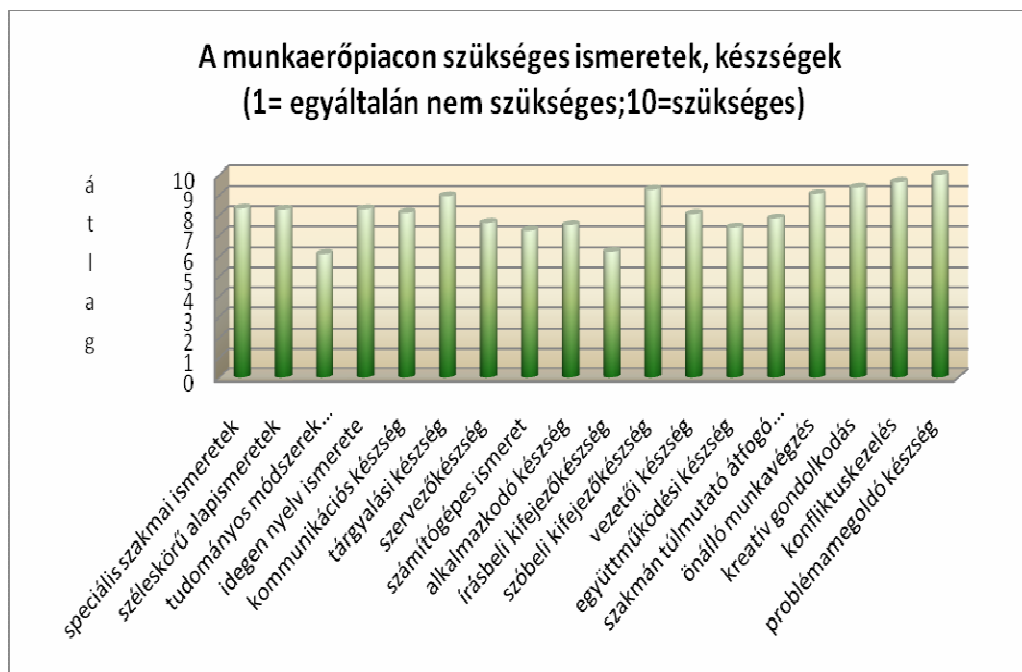
Az oktatók többsége úgy látja, hogy a legsúlyosabb probléma a mezőgazdaság alacsony jövedelemtermelő képessége. Ezzel összefüggésbe hozható, hogy a hallgatók nem kellőképpen motiváltak.

További problémát jelent a felvételizők gyenge felkészültsége. Ez az egész felsőoktatásra jellemző, de szakterületenként eltérő mértékben.

A fentiekhez kapcsolódva elmondható, hogy a felsőoktatásnak sajnálatos módon azzal is meg kell küzdenie, hogy a hallgatók esetében komoly alapkészségbeli hiányosságok mutatkoznak.

Az oktatók is úgy látják, hogy a problémamegoldó készségre és a konfliktuskezelésre van a legnagyobb szükség. Rendkívül fontos szerintük a szóbeli kifejezőkészség, a kreatív gondolkodás, az önálló munkavégzés is. Az oktatók véleménye szerint, a korszerű felkészültség az agrárszakemberek tekintetében a speciális szakismeret mellett nem nélkülözheti a széleskörű gazdasági alapismeretek (közgazdaságtan, pénzügy, marketing, jog) elsajátítását sem.

Különösen nagy hiányosságokat látnak az oktatók és a munkáltatók azoknak a készségeknek a tekintetében, amelyek szerintük a munkaerő-piaci részvétel szempontjából, a legfontosabbak (problémamegoldó készség, önálló munkavégzés, idegen nyelv ismerete, szóbeli kifejezőkészség stb.).

4. ábra

Forrás: saját kutatás, 2010.

A megkérdezett oktatók többsége úgy ítélte meg, hogy a kétszintű képzés következtében **az első kimenet (BSc) képzési ideje lerövidült, és az idő rövidege nem teszi lehetővé a megfelelő szakmai alapozást, nincs elegendő idő a gyakorlatorientált képzés megvalósítására, és a tehetséggondozásra sem.** Nem történt meg a szintek „szétválasztása”. Ez nagymértékben hozzájárult az intézmények közötti rivalizáláshoz abban a tekintetben, hogy minden intézmény oktat minden szinten akkor is, ha erre nincs megfelelően felkészülve. A képzési célok, és a hozzájuk rendelt tartalmi követelmények a különböző szinteken nem tisztázottak, így az MSc-képzésben sokszor a BSc tananyag ismétlődik. Ugyanakkor olyan véleményt is megfogalmaztak az oktatók, hogy a bolognai rendszer lehetővé teszi, hogy a képzés jobban illeszkedjen az európai elvárásokhoz, ez pedig javíthatja a versenyképességet.

ÚJ ÉS ÚJSZERŰ KUTATÁSI EREDMÉNYEK

1. Az agrár-felsőoktatás a jelenlegi felsőoktatási szerkezetben nem kellőképpen gyakorlatorientált, így a pályakezdő diplomások gyakorlati felkészültsége hiányos. A felsőfokú agrárképzésben nem jellemző a versenyképes termelési ismeretekkel rendelkező oktatók részvétele. Ez az eredmény igazolta 5. hipotézisemet (H5)
2. Az agrár-felsőoktatást az intézményi „túlburjánzás” jellemzi, amely nagymértékben rontja az agrár-felsőoktatás hatékonyságát. Koncentráltabb képzési kínálat szükséges mind a BSc és MSc szinteken egyaránt. Az egyes szakokat csak ott indokolt engedélyezni, ahol a képzéshez szükséges gyakorlati háttér (tanüzem, tangazdaság) megtalálható és üzemszerűen működik. Utolni kell arra a tényre is, hogy egységesnek mondható állásfoglalás mind a mai napig nem alakult ki e téren. E megállapítás alapján 4. hipotézisem (H4) igazoltnak tekinthető.
3. Meghatározó az agrár-felsőoktatás minőségén és hatékonyságán mielőbb javítani, mert a hazai agrárvállalkozások versenyképességének növeléséhez, így jövőnk számára is nélkülözhetetlenek a magas színvonalon képzett agrárdiplomások. A pályakezdő agrárszakemberek körében komoly hiányosságok tapasztalhatók a problémamegoldás, kreativitás, szóbeli kifejezőkészség területén. Ebből adódóan igazoltnak tekinthető 1. és 2. hipotézisem (H1, H2)
4. A bolognai folyamat segíti a hallgatói, oktatói mobilitást, de számos ponton felülvizsgálatra szorul. A BSc, a korábbihoz képest elméletközpontúbb lett, nem szolgálva ezzel a szak jellegéből adódó gyakorlatiasságot és a munkaerőpiac igényeit. A nemzetközi gyakorlatokon, az ösztöndíj-programokban, a nemzetközi K+F projektekben és tudományos életben való részvétel, valamint a vállalkozások külföldi kapcsolatainak kialakítása és gondozása nem valósítható meg a hallgatók, az oktatók és az agrárdiplomások használható idegen nyelv ismerete nélkül. Ez az eredmény a 3. (H3) és a 6. (H6) hipotézisemet részben igazolta.

KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

Az agrár-felsőoktatással foglalkozó hazai és nemzetközi publikációk, kutatások alapján megállapítható, hogy **a diplomás agrárszakemberek magas szintű szakmai felkészítése elengedhetetlen.** A gyorsan változó gazdasági környezet felértékeli az átfogó gazdasági ismeretek szerepét. **A színvonalas szakmai felkészítés mellett az oktatásnak nagyobb gondot kell fordítania az olyan készségek fejlesztésére, mint a problémamegoldás, kreatív gondolkodás.** Szorgalmazni kell a BSc képzésben a gyakorlati képzés erősítését. Fontos a gyakornoki programok népszerűbbé tétele és a gazdálkodó szervezetek bekapcsolódása az oktatásba.

Magyarországon különösen nagy szükség van az agrár-felsőoktatás minőségi átalakítására. Ennek érdekében **olyan agrárstratégiára van szükség, amelyre hosszú távon lehet képzéseket alapozni.**

Javaslatként fogalmaztam meg, hogy a felsőoktatási intézmények, csak abban az esetben indíthassanak, vagy folytathassanak agrárképzést, amennyiben rendelkeznek a **gyakorlati képzéshez szükséges tárgyi és személyi feltételekkel**, valamint a végzett szakemberek munkaerő-piaci pozíciói is igazolják létjogosultságukat.

A tárgyi feltételek alatt a korszerű oktatási infrastruktúrát és a tangazdaságokat, kutatóintézeteket értem, amelyek lehetővé teszik a hallgatók számára a versenyképes elméleti képzést, valamint a legmodernebb technológiák megismerését és gyakorlati kipróbálását, alkalmazását.

Tekintettel arra, hogy az ilyen tárgyi feltételrendszer megteremtése a jelenlegi pénzügyi helyzetben erősen korlátozott, az akkreditáció odaítélésénél célszerű megvizsgálni a feltételek biztosítottságát, továbbá külső gyakorlati helyek bevonhatóságát. Nyilvánvaló azonban, hogy a saját tangazdaságok, kutatóbázisok megléte prioritást jelentő tényező.

A személyi feltételek tekintetében egyaránt szükség van a termelői szférában sikeres gyakorlati szakemberekre és az oktatásban, vagy az agrárkutatásban résztvevő minősített szakemberek, oktatók alkalmazására. Meg kell követelni az oktatók tudományos publikációs és prezentációs tevékenységének folytatását, az idegen nyelv/ek/ aktív alkalmazását ebben a tevékenységben, és lehetőleg az oktatási folyamatban is.

Miután nem mindenkitől várható el aktív kutatási és publikációs tevékenység, esetükben az intézményeknek rendszeres szakmai továbbképzési, konferencia, vagy műhelymunka részvételi lehetőségeket kell biztosítani.

A versenyképesség növelése érdekében az **agrár-felsőoktatás tartalmi és módszertani megújulása is szükséges**. A kutatásban megkérdezett volt hallgatók összességében elégedettek voltak a tananyag tartalmával, de különbözőképpen ítélték meg annak elsajátíthatóságát. A rövidebb képzési idő nem ad lehetőséget az ismeretek elmélyítésére, így a tananyag elsajátítása felszínes marad. Nincs lehetőség a mélyebb szakmai specializációra sem. A probléma megoldása lehet **a hallgatók számára szervezett szakkollégiumok, szakszemináriumok, valamint a tudományos diákköri konferenciák valódi szakmai fórummá történő átalakítása**.

Új módszertani megközelítés szükséges, amely jobban ösztönzi, szükség esetén akár kikényszeríti **a hallgatók aktív részvételét az oktatási folyamatban**. A szemináriumi foglalkozások, gyakorlatok lehetnek a valódi terepei a készségek és a kommunikációs képesség fejlesztésének, amelyek során a korábbinál jóval nagyobb szerepet kell kapnia a személyes kapcsolatra épülő pedagógiai munkának, különös tekintettel a BSc-szinten. Ehhez elengedhetetlen az oktatók módszertani felkészültségének felülvizsgálata, szükség esetén módszertani-személyiségi tréningek szervezése.

Annak érdekében, hogy az agrár-felsőoktatás hozzájárulhasson a magyar gazdaság versenyképességének javításához, az agrárképzést fokozottan gyakorlatorientált képzéssé kell alakítani. Ez azt jelenti, hogy **növelni kell a szakmai gyakorlat szerepét /időtartamát és tartalmi sokszínűségét/ a felsőfokú oktatásban, különös tekintettel a BSc képzésre**.

Ennek megvalósítása a potenciális gyakorlati helyek számának bővítését fogja igényelni, aminek az önálló biztosítására egy-egy oktatási intézmény feltehetően nem lesz képes, azaz e téren célszerű **egy oktatási és mezőgazdasági ágazati együttműködés megteremtése**.

A képzési kimeneti követelmények újragondolása szükséges oly módon, hogy a gyakorlat értékelése a gyakorlati helyeken és az oktatási intézményben is megtörténjen. A hangsúlyt nem a szakmai gyakorlat adminisztratív teljesítésére kell helyezni, hanem el kell érni, és szükség esetén ellenőrizni kell, hogy **a gyakorlat ténylegesen a szakmára való felkészülést szolgálja**.

Népszerűsíteni kell a **külföldi gyakornoki programokat**, mert ennek eredményeként a hallgatók olyan gyakorlati és egyéb tapasztalatokra tehetnek

szert, amelyek megszerzéséhez az itthoni feltételek nem, vagy csak korlátozottan adóttak, továbbá amelyek az elhelyezkedés során helyzeti előnyt jelentenek a munkaerő-piacon.

A BSc és az MSc képzés programjában is szerepelnie kell az idegen nyelvek oktatásának, de eltérő módon. A BSc-ben **a kommunikáció központú nyelvtanulást kell a középpontba állítani**, amihez egy alapszintű gyakorlati szaknyelvi modul járulna, amivel pl. a szakkiállításokon való részvételt, esetleg alapvető szakirodalmi tájékozódást lehetne segíteni.

Az MSc szinten is szükségesek a nyelvi órák éppen azért, hogy a mesterképzésben részt vevők számára biztosítható legyen az idegen nyelvű szakmai órákon való aktív hallgatói részvétel. Azon hallgatók számára, akik vállalják, lehetővé kell tenni a diplomadolgozatok idegen nyelven történő megvédését.

Az idegen nyelvű szakmai kurzusok indításának feltétele **az oktatók megfelelő idegen nyelvi felkészültsége**. Az intézményeknek, ha versenyképesek akarnak lenni, különös figyelmet kell fordítaniuk az oktatók idegen nyelvi felkészítésére, hiszen ennek hiányában nemcsak az oktatási munka, hanem a nemzetközi irodalom követése, az egyéni tudományos tevékenység lehetőségei is beszűkülnek.

A bolognai rendszer sikeressége érdekében egyértelművé kell tenni, hogy a **BSc-nek, mint első kimenetnek a különböző szakterületek közvetlen munkaerő-piaci igényeihez kell igazodnia**. Az agrár-felsőoktatásban ez azt jelenti, hogy egy adott szakhöz kötődő alapismeretek átadása nem mehet a gyakorlati felkészítés rovására. **Az MSc, mint második kimenet sem mondhat le a gyakorlatról, de itt az arányok már az elméleti ismeretek bővítése, a magasabb szintű irányításra és kutatásra való felkészülés irányába kell, hogy elmozduljanak.**

A munkáltatókkal közösen meg kell határozni azokat a szakmákat és munkaköröket, amelyek BSc, illetve MSc kimenetet igényelnek. Ez a bázis hivatott arra, hogy egy középtávú időszakra meghatározza a két szint munkaerő-piaci helyét a stratégiai gazdasági és társadalmi célok között.

A jelenlegi javaslatok a pályakövetés kiegészítéseként foghatók fel azzal a határozott céllal, hogy magának az oktatási folyamatnak a jellegzetességeiről, pozitív, vagy negatív hatásairól, erősségeiről és hiányosságairól lehessen adatokat gyűjteni az aktív résztvevők és haszonélvezők feltehetően eltérő preferenciái alapján.

A méréseket nem csak az agrárképzési területen, hanem más profilú szakok esetében is célszerű elvégezni. Ezek az elemzések szolgáltathatnak megfelelő információt arra vonatkozóan, hogy hol és milyen jellegű változtatás szükséges az oktatásban, és az milyen mértékű legyen.

Természetesen mindennek akkor van hozadéka, ha az eredmények megbízható adatokon alapulnak, és hasznosításukra komoly szándék van.

Célszerű tehát kiértékelni a pályakövetés eddigi tapasztalatait egyrészt az adatszolgáltatók érdekeltsége, másrészt a gyűjtött adatok alapján megtett intézkedések szempontjából, ám ez csak részben az egyes oktatási intézmények feladata, mivel az összesített következtetések végsősoron állami rendeletek meghozatalán keresztül válhatnak kötelező intézkedésekké.

A lehető legteljesebb áttekintést szándékoztam adni az agrár-felsőoktatás aktuális helyzetéről, a kutatási terület kiterjedt volta, az érintett intézmények nagy száma és behatárolt kutatási kompetenciák következtében a munkát korántsem lehet lezártnak tekinteni.

PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE

Publikáció magyar nyelven megjelenő folyóiratban:

1. Bujdosó Zoltán – Dávid Lóránt – **Herneczky Andrea** – Tóth Géza (2007): A turizmus és a regionális versenyképesség kapcsolatának mutatói a Mátravidék példáján keresztül Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek IV. évf. 1. szám p: 3-20 ISSN 1786-1594
2. Magda S. – **Herneczky Andrea** – Marselek S (2008): A felsőoktatás és az agráróktatás dilemmái Gazdálkodás 52. évf.5.szám p: 432-444 ISSN 0046-5518

Publikáció idegen nyelven megjelenő folyóiratban:

1. **A. Herneczky** – S. Marselek (2009): Dilemmas of higher education in Hungary Gazdálkodás 53.évf.23. számú angol nyelvű különkiadása p:14-25 ISSN 0046-5518
2. S. Magda – **A. Herneczky** – S Marselek – E. Varga (2009): The situation of the Hungarian agricultural higher education APSTRACT Applied Studies in Agribusiness and Commerce Volume 3, Number 3-4 p: 73-77 ISSN 1789-221X
3. **A. Herneczky** – E. Varga – S. Marselek (2010): The role of skills and competencies in the national higher education and in the labour market Gazdálkodás 54. évfolyam 24. számú angol nyelvű különkiadása p: 16-25 ISSN 0046-5518

Publikáció konferencia kiadványban

1. **Herneczky A(2004):** Изменения в области преподавания иностранных языков в Венгрии после 1990 года. Inonárodné sociokultúrne fenomény a cudzojazyčné vzdelávanie Nitra 2004 95-97.p.
2. **Herneczky A.** – Bárdosné Kocsis É. – Wölcz A. (2006): Leader+ a Dél-Mátra 11 településén X. Nemzetközi Agrárökonómiai Tudományos Napok Gyöngyös. március 30-31. (CD lemezen)

3. R. Magda – **A. Herneczky (2007)**: Veränderungen in der Bodennutzung in Ungarn zwischen 1990 und 2006 Thüringisch-Ungarisches Symposium Jena 2007 (CD-lemezen) ISBN 978-3-932886-16-4
4. A.Baranyi – **A.Herneczky (2007)**: Die Auswirkung der Zinsensteuer auf das Sparverhalten der Haushalte Thüringisch-Ungarisches Symposium Jena 2007 (CD-lemezen) ISBN 978-3-932886-16-4
5. **Herneczky A. (2008)**: A versenyképes turizmus és a munkaerő. XI. Nemzetközi Agrárökonómiai Tudományos Napok Gyöngyös, (CD lemezen) ISBN 978-963-87831-0-3
6. **Herneczky A. – Baranyi A. – Széles Zs. (2009)**: Die Rolle des Cash Management sin der Liquidität der Unternehmen Thüringisch-Ungarisches Symposium Jena 2009 (CD-lemezen) ISBN 978-3-932886-21-8
7. S. Magda – **A. Herneczky – S Marselek – E. Varga (2009)**: The situation of the Hungarian agricultural higher education AVA - congress 26th-27th March 2009 Debrecen ISBN 978-963-502-897-9
8. **Herneczky A. – Marselek S. (2009)**: A hazai agrár-felsőoktatás helyzete V. Erdei Ferenc Tudományos Konferencia Kecskemét 2009.
9. Piros M. – **Herneczky A. (2010)**: Korszerű felnőttképzés az agráriumban XII. Nemzetközi Agrárökonómiai Tudományos Napok Gyöngyös, 2010 (CD lemezen)

Könyvrészlet

1. Vidékgazdaságtan I. A vidékfejlesztés gazdasági folyamatai (3.8. fejezet) Szerkesztette: Magda Róbert - Marselek Sándor, Szaktudás Kiadó Ház, 2010 ISBN 978-963-9935-42-6
2. Vidékgazdaságtan II. Fejlesztési lehetőségek a vidékgazdaságban (10. fejezet) Szerkesztette: Magda Róbert - Marselek Sándor, Szaktudás Kiadó Ház, 2010. ISBN 978-963-9935-42-6

Egyéb

1. Magda S. – Liebmann L. – Marselek S. – **Herneczky A. (2008)**: A felsőoktatás lehetőségei az agrároktatás elemzése irodalmi összeállítás (kézirat) 1-21. p.

2. Magda S. – Marselek S. – Hernecky A. (2009): A hazai agrár-felsőoktatás helyzete. Power Point előadás 20 dia MTA Agrárközgazdasági Bizottság ülése Debrecen